

Asia

Komission ehdotus Verkkojen Eurooppa –välineen perustamiseksi sekä asetusten (EU) N:o 1316/2013 JA (EU) N:o 283/2014 kumoamiseksi

Kokous

U/E/UTP-tunnus

U 74/2018 vp

Tässä U-jatkokirjelmässä kuvataan, mitä muutoksia Verkkojen Eurooppa-rahoitusvälineeseen on tehty Itävallan, Romanian, Suomen, Kroatian ja Saksan puheenjohtajakausilla ja kuinka käsittely jatkuu EU:n monivuotisesta rahoituskehyksestä saavutetun kokonaisratkaisun jälkeen. Tällä U-jatkokirjelmällä täydennetään Verkkojen Eurooppa -asetusehdotuksesta 9.8.2018 annettua valtioneuvoston kirjelmää (U 74/2018 vp).

Käsittelyvaihe

Komissio antoi 6.6.2018 ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi Verkkojen Eurooppa -välineen perustamiseksi. Verkkojen Eurooppa -välineestä käytiin neuvotteluja neuvostossa poikkisektoriaalisessa Puheenjohtajan ystävät –ryhmässä (FoP). Osittainen yleisnäkemys hyväksyttiin liikenneneuvostossa 3.12.2018.

Neuvosto ja Euroopan parlamentti saavuttivat 7.3.2019 asetusehdotuksesta osittaisen yhteisymmärryksen, joka kattoi kaiken muun paitsi MFF-neuvotteluissa ratkaistavan budjetin ja siihen keskeisesti liittyvät säännökset.

Eurooppa-neuvosto pääsi sopuun EU:n tulevasta monivuotisesta rahoituskehyksestä ja elpymisvälineestä ylimääräisessä kokouksessaan 17–21.7.2020. Verkkojen Eurooppa -välinettä koskevat neuvottelut jatkuvat saavutetun sovun pohjalta neuvostossa ja Euroopan parlamentissa. Neuvoston puheenjohtajavaltio Saksan mukaan tavoitteena on saada Verkkojen Eurooppa -välinettä koskevan lainsäädäntöehdotuksen osalta lainsäädäntö voimaan ensi vuoden alusta.

Neuvoston Pysyvien edustajien komitea (Coreper) antoi 23.9.2020 puheenjohtajavaltio Saksalle mandaatin neuvottelujen aloittamiseen Euroopan Parlamentin kanssa lopullisesta yhteisymmärryksestä puheenjohtajavaltion päivitetyn ehdotuksen pohjalta. Neuvotteluja Euroopan parlamentin kanssa käydään heinäkuun Eurooppa-neuvostossa saavutetun sovun jälkeen rinnakkain monivuotisesta rahoituskehyksestä käytävien neuvottelujen kanssa. Yhteisymmärryksen rahoituskehysistä on synnyttävä ennen kuin Verkkojen Euroopasta voidaan saavuttaa sopu.

Suomen kanta

Suomi hyväksyy puheenjohtajan ehdotuksen Verkkojen Eurooppa -välineen rahoituksesta, joka on Eurooppa-neuvoston heinäkuisten päätelmien mukainen.

Suomi pitää tärkeänä, että asetusehdotuksesta päästään nopeasti ratkaisuun heinäkuun Eurooppa-neuvoston linjausten mukaisesti ja Verkkojen Eurooppa -rahoitusväline saadaan näin käyttöön heti uuden rahoituskauden alussa tammikuussa 2021.

Pääasiallinen sisältö

Rahoituskaudella 2021–7 Verkkojen Eurooppa -rahoitusvälineestä käytettävissä oleva rahoitus verrattuna nykyiseen rahoituskautteen ja komission esitykseen on esitetty alla olevassa taulukossa. Lihavoidut luvut ovat Eurooppa-neuvoston 17–21.7.2020 EU:n monivuotisesta rahoituskehystä saavuttaman kokonaisratkaisun mukaisia. Rahoituskehysneuvottelujen edistymistä on esitelty eduskunnalle erikseen mm. 10.2.2020 (UJ 2/2020 vp) ja 3.7.2020 (UJ 22/2020 vp) toimitetuissa U-jatkokirjelmissä. Luvut ovat vuoden 2018 hintatasossa.

	Rahoituskausi 2014–2020 (mrd. euroa, EU28)	Rahoituskausi 2021–7 (mrd. euroa)		Muutos edelliseltä rahoituskaudelta
		Komission ehdotus 6.6.2018	Eurooppa- neuvosto 17–21.7.2020	
Liikenne, yleinen osa	12,8	11,4	11,4	-11%
Liikenne, koheesio	11,5	10,0	10,0	-13%
Liikenne, sotilaallinen liikkuvuus	0	5,8	1,5	uusi määräraha
Digitaaliala	1,1	2,7	1,8	+63%
Energia	4,9	7,7	5,2	+6%

Koheesiomaiden käytössä oleva 10 miljardia euroa on siirretty koheesiorahastosta ja sotilaallisen liikkuvuuden parantamiseen tarkoitettu 1,5 miljardin euron määräraha turvallisuuden ja puolustuksen pääluokasta. Sotilaalliseen liikkuvuuteen esitetty rahoitus on uusi.

Neuvosto ja Euroopan Parlamentti saavuttivat 7.3.2019 asetusehdotuksesta osittaisen yhteisymmärryksen, joka kattoi kaiken muun lukuunottamatta MFF-neuvotteluissa ratkaistavaa budjettia ja siihen keskeisesti liittyviä säännöksiä. Seuraavassa on kuvattu saavutetun yhteisymmärryksen sisältö sektoreittain sekä keskeisimmät tekstimuutokset komission esitykseen verrattuna. Muutokset ovat suhteellisen pieniä.

Liikenne

Eurooppa-neuvosto linjasi heinäkuussa 2020, että Verkkojen Eurooppa -välineestä rahoitetaan 11,4 miljardilla eurolla liikennesektorin ”yleisen määrärahan” hankkeita. Lisäksi koheesiomaiden käyttöön päätettiin osoittaa 10 miljardia euroa ja sotilaallisen liikkuvuuden hankkeisiin 1,5 miljardia euroa (uusi määräraha).

Keskeisenä Verkkojen Eurooppa -välineen tavoitteena säilyy yleiseurooppalaisen liikennekäytävistä muodostuvan TEN-T -verkon tukeminen ja kehittäminen. TEN-T -verkon tärkeimpien yhteyksien, ns. ydinverkon on määrä olla kokonaisuudessaan valmis vuoteen 2030 mennessä. Koko TEN-T -verkon tavoitevuosi on 2050.

Komission esityksessä rahoitus esitettiin kohdennettavaksi niin että 60 prosenttia käytetään perinteisiin infrastruktuurihankkeisiin (mm. ydinverkkokäytävät) ja 40 prosenttia merten moottoriteihin, telemaattisiin järjestelmiin sekä uusiin teknologioihin ja innovaatioihin. Verkkojen Eurooppa -välineestä käytyjen neuvottelujen tuloksena sovittiin, että koheesiomaissa, pääsäännöstä poiketen, 85 prosenttia rahoituksesta käytetään perinteisiin infrastruktuurihankkeisiin. Komissio oli myös ehdottanut, että rahoitusvälineen varoista noin 75 prosentilla tuetaan ydinverkkokäytävillä sijaitsevia hankkeita. Verkkojen Eurooppa -välineestä käytyjen neuvottelujen tuloksena ydinverkkokäytävien hankkeiden osuus rahoituksesta kasvoi 85 prosenttiin.

Komission ehdotuksen liitteessä on lista yhdeksästä ydinverkkokäytävästä. Näihin ei neuvottelujen aikana tehty olennaisia muutoksia. Käytävistä kaksi on Suomen alueella. Pohjanmeren – Baltian käytävä on aiemmin Suomessa ulottunut vain Helsinkiin. Nyt komissio ehdotti ja neuvosto ja Euroopan parlamentti puolsivat Suomen kautta kulkevan haaran ulottamista Tornion kautta Luulajaan (Luulaja – Helsinki – Tallinna – Riika). Skandinavian – Välimeren ydinverkkokäytävällä Suomessa säilyy osuus Venäjän raja – Hamina/Kotka – Helsinki – Turku/Naantali. Ruotsissa Skandinavian – Välimeren ydinverkkokäytävää jatketaan Tukholmasta pohjoiseen Uumajan ja Luulajan kautta Ouluun ja Narvikiin Norjassa.

Verkkojen Eurooppa -välineestä käydyissä neuvotteluissa tukikelpoisten toimien listalle lisättiin raideyhteydet lentoasemille. Muilta osin tukikelpoisuuteen ei tehty olennaisia muutoksia. Tukea voi hakea seuraaville hanketyypeille:

- Toimet TEN-T ydinverkolla mukaan lukien kaupunkialueiden solmupisteet (urban nodes), meri- ja sisävesisatamat ja tie-rataterminaalit.
- Kattavan TEN-T verkon rajatylittävien yhteyksien toteuttaminen.
- Merten moottoritiehankkeet
- Telemaattiset järjestelmät
- Tavaraliikenteen palvelut
- Uudet teknologiat ja innovaatiot, kuten automaatio ja vaihtoehtoisten polttoaineiden infrastruktuuri
- Liikenneverkon yhteensopivuuspuutteiden poistaminen (interoperability)
- Liikenneturvallisuuden parantaminen ja ilmastomuutokseen varautuminen
- Saavutettavuuden parantaminen (accessibility)
- Sotilaallisen liikkuvuuden (military mobility) parantaminen (kaksikäyttöinen liikenneinfrastruktuuri).

EU:n tuen osuuteen ei Verkkojen Eurooppa -välineestä käydyissä neuvotteluissa tullut olennaisia muutoksia. Maksimituki vanhoissa jäsenmaissa rakentamiseen on pääsääntöisesti 30 prosenttia tukikelpoista kustannuksista (poikkeuksellisesti 50 prosenttia rajat ylittävissä kohteissa, telematiikkahankkeissa, uuden teknologian ja innovaatioiden hankkeissa ja turvallisuushankkeissa). Koheesiomaiden hankkeilla tuki voi olla enintään 85 prosenttia.

Heinäkuun 2020 Eurooppa-neuvoston päätelmien mukaan sotilaallisen liikkuvuuden hankkeisiin osoitetaan 1,5 miljardia euroa. Tämä kohdennetaan Verkkojen Eurooppa - rahoitusvälineen kautta kaksoiskäyttöhankkeisiin TEN-T -verkolla.

Sotilaallisen liikkuvuuden hankkeiden erityisvaatimuksista asetukseen lisättiin Verkkojen Eurooppa -välineestä käydyissä neuvotteluissa oma artiklansa. Hankkeiden tulee olla ”kaksoiskäyttöisiä” eli sekä siviili- että sotilaskäytön kannalta tarpeellisia. Sekä nykyisen infrastruktuurin parantamista että uuden rakentamista voidaan rahoittaa. Komissio täsmentää täytäntöönpanoasetuksellaan kriteerit rahoitettavalle kaksoiskäyttöinfrastruktuurille.

Sotilaallisen liikkuvuuden hankkeiden valmistelu on jo käynnissä. Komissio on ennakoanut, että ensimmäiset hankehakemukset voidaan jättää alkuvuodesta 2021, jos Verkkojen Eurooppa -asetus hyväksytään syksyn aikana. Suomella on valmius hakea rahoitusta, kun se on mahdollista. Liikenne- ja viestintähallinto ja puolustushallinto ovat yhteistyössä valmistelleet alustavaa listaa kaksoiskäyttökriteerit täyttävistä hankkeista.

Digitaali

Heinäkuun 2020 Eurooppa-neuvoston päätelmien mukaisesti Verkkojen Eurooppa -välineestä rahoitetaan 1,8 miljardilla eurolla digitaali-alan hankkeita. Tietoliikennesektorilla pääpaino on sisämarkkinoiden kehittymisen kannalta tärkeiden yhteyksien parantamisessa (digital connectivity infrastructure).

Verkkojen Eurooppa -välineestä käydyissä neuvotteluissa tukikelpoisten toimenpiteiden listalta poistettiin kotitalouksien huippunopeiden yhteyksien rakentaminen. Muilta osin tukikelpoisuus säilyi komission esittämänä:

- erittäin nopeat yhteydet (Gigabit) mm. sairaaloihin, terveyskeskuksiin sekä oppilaitoksiin ja tutkimuskeskuksiin kohteissa, joissa yhteiskuntataloudellinen hyöty on suuri.
- Paikalliset lähiverkot.
- 5G-yhteydet liikenneväylien varrella.
- Merikaapelit jäsenmaiden välillä ja kolmansien maihin.
- Liikenne- ja energiasektorin rajatylittävät hankkeet.

Maksimituki rakentamiseen on pääsääntöisesti 30 prosenttia (poikkeuksellisesti enintään 50 prosenttia rajat ylittävissä hankkeissa ja enintään 75 prosenttia Gigabit-hankkeissa). Paikallisissa lähiverkkohankkeissa tuki voi olla jopa 100 prosenttia.

Energia

Heinäkuun 2020 Eurooppa-neuvoston päätelmien mukaisesti Verkkojen Eurooppa -välineestä rahoitetaan energiasektorin hankkeita 5,2 miljardilla eurolla.

Rahoitus kohdistuisi edelleen, kuten kuluvallekin rahoituskaudella 2014–2020, rajat ylittävälle sähkön ja kaasun siirtoyhteyshankkeille ja älyverkkohankkeille, jotka ovat Euroopan yhteisen edun mukaisia (Projects of Common Interest - PCI). Tämän lisäksi uutena elementtinä ovat rajat ylittävät uusiutuvan energian hankkeet, joille varataan kysyntä huomioiden 15 prosenttia energiapuolen rahoituksesta. Komissio oli esittänyt näille hankkeille 10 prosenttia rahoituksesta. Verkkojen Eurooppa -välineestä käydyissä neuvotteluissa sovittiin, että osuus on ensi vaiheessa 15 prosenttia ja tämän

rahoitusosuuden täyttyessä uusiutuvan energian osuus kasvaa kysyntä huomioiden 20 prosenttiin. Koheesiomaille ei energiasektorilla ole omia erillisiä osuuksia.

Infrastruktuurihankkeet voivat pääsääntöisesti saada enimmillään 50 prosenttia tukea hankkeen kokonaiskustannuksista (erityistilanteissa 75 prosenttia). Syrjäisimmillä alueilla tukea voisi saada jopa 70 prosenttia kokonaiskustannuksista. Verkkojen Eurooppa -rahoitusvälineen mukaisissa rajat ylittävissä uusiutuvan energian hankkeissa tulee olla mukana vähintään kaksi jäsenmaata tai jäsenmaa ja kolmas maa. Komissio antaa delegoidulla säädöksellä tarkemmin yksilöityjä uusiutuvan energian projekteja koskevia valintakriteerejä.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Ehdotuksen oikeusperusta on yleiseurooppalaisia verkkojen osalta SEUT 172 artikla ja uusiutuvien energialähteiden edistämisen osalta SEUT 194 artikla.

Käsittely Euroopan parlamentissa

ITRE (Teollisuus, tutkimus ja energia) ja TRAN (Liikenne ja matkailu) -valiokuntien mietintöluonnos on valmistunut 13.7.2018. Raportööriksi on 3.9.2019 nimetty Marian-Jean Marinescu (EPP), Henna Virkkunen (EPP) ja Dominique Riquet (Renew Europe).

Kansallinen valmistelu

U-kirjeen U 74/2018 vp luonnosta on käsitelty EU19-viestintäjaoston, EU21-energiajaoston ja EU22-liikennejaoston kirjallisissa menettelyissä 21–26.6.2018. U-kirjeluonnosta on käsitelty EU:n monivuotisen rahoituskehyksen valmistelua koordinoivassa virkamiesjohtoryhmässä (MFF-johtoryhmä) 2.7.2018. Luonnosta käsiteltiin EU-ministerivaliokunnassa 5.7.2018.

U-jatkokirjelmäluonnosta on käsitelty EU19-viestintäjaoston, EU21-energiajaoston ja EU22-liikennejaoston kirjallisissa menettelyissä 13–16.10.2020. U-kirjelmän luonnos on ollut EU:n monivuotisen rahoituskehyksen valmistelua koordinoivan virkamiesjohtoryhmän (MFF-johtoryhmä) kirjallisissa menettelyissä 19–20.10.2020.

Eduskuntakäsittely

Liikenne- ja viestintävaliokunnan lausunto valtioneuvoston kirjelmästä U 74/2018 vp Suurelle valiokunnalle annettiin 19.10.2018.

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Asetusehdotuksella ei ole välitöntä vaikutusta Ahvenanmaan asemaan. Myöhemmin, kun asetuksen nojalla toteutettavat toimet konkretisoituvat, voidaan tarkemmin arvioida Ahvenanmaan toimivaltaisuutta niissä. Ahvenanmaalla ei ole TEN-T ydinverkkoja, joten ne eivät ole tukikelpoisia tulevalle varainhoitokaudella. Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 18 pykälän 21 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta teitä, kanavia, tieliikennettä, raideliikennettä, veneliikennettä ja paikallisia meriliikenneväyliä koskevista asioista. Digitalisaatiossa pääasiallisen toimivallan katsotaan kuuluvan valtakunnan lainsäädäntövaltaan.

Taloudelliset vaikutukset

Suomen saanto liikenteen yleisestä budjetista on nykyisellä rahoituskaudella noin 250 miljoonaa euroa ja oli edellisellä rahoituskaudella noin 190 miljoonaa euroa. Tämä on 1,5–2,0 prosenttia Verkkojen Eurooppa -rahoitusvälineen liikenteen budjetista. Saantoon on suuri vaikutus sillä, miten hyvin kulloisenkin rahoitushaun kriteereihin sopivia hankkeita Suomella on tarjolla. Seuraavalla rahoituskaudella Suomi voi hakea rahoitusta myös Pohjanmeren–Baltian ydinverkkokäytävän Suomen halki kulkevan jatkeen hankkeille, mikä huomattavasti lisää tukikelpoisten hankkeiden määrää verrattuna nykyiseen rahoituskautteen. Tämä tarjoaa hyvät mahdollisuudet Suomen saannon kasvattamiselle.

Baltian maiden halki kulkeva Rail Baltica on valmistuttuaan tärkeä uusi yhteys Suomesta EU:n keskeisille markkina-alueille. Hanke on saanut merkittävästi tukea Verkkojen Eurooppa -rahoitusvälineen koheesiomaiden käytössä olevasta kiintiöstä. Hankkeessa siirrytään parin vuoden kuluessa suunnittelusta rakentamiseen. Koheesiomaat voivat saada rakentamiseen jopa 85 prosentin tuen.

Verkkojen Euroopan energiarahoitusta Suomi on kuluvalle kaudella saanut yhteensä noin 98 miljoonaa euroa (saanto rahoitusvälineestä noin kaksi prosenttia). Suomi sai Balticconnector-kaasuputkelle 75 prosentin tuen. Tulevalla rahoituskehyskaudella suunnitteilla on ainakin yksi, Suomen ja Ruotsin sähkönsiirtoverkon vahvistamiseen liittyvä hanke, johon voitaisiin hakea EU-rahoitusta. Tällä hetkellä näyttää siltä, että Suomella ei olisi uusiutuvan energian rajat ylittäviä hankkeita.

Digitaalialan rahoituksen kohdentaminen on tulevalla rahoituskaudella muuttumassa. Nykyisellä kaudella Verkkojen Eurooppa -rahoitusvälineestä on rahoitettu pääosin pienekköjä julkisten tietojärjestelmien tukipalveluiden kehittämishankkeita.

Tulevalla kaudella painopiste on tietoliikenneverkkojen kehittämisessä. Rahoitusvälineestä tuetaan turvallisia, luotettavia ja toimintavarmoja huippunopeita digitaalisia verkkoja, jotka ovat yhteiskunnan toimintojen kehitykselle elintärkeitä. Verkot voivat olla kiinteitä valokuituyhteyksiä tai mobiileja 5G-verkkoja. Nämä verkot vastaavat erittäin suuren kapasiteetin tiedonsiirtoverkkojen kasvavaan kysyntään, parantavat runkoverkkojen saavutettavuutta kaikilla EU:n alueilla ja mahdollistavat liikenne- ja energiaverkkojen digitalisoitumisen. Rahoitusvälineestä voidaan hakea rahoitusta myös ns. kvanttitiedonsiirtoverkkojen sekä supertietokoneiden välisten runkoverkkojen kehittämiseen.

Sekä liikenne-, energia- että energiasektorilla EU:n rahoitusosuus rakentamiseen on pääsääntöisesti 30 prosenttia ja suunnitteluun 50 prosenttia, joten kansallisesti rahoitettavaksi jää 50–70 prosenttia. Suomi osallistuu EU:n talousarvion ja sen osana myös Verkkojen Eurooppa -rahoitusvälineen rahoittamiseen. Suomen laskennallinen rahoitusosuus EU:n talousarvioon on noin 1,7 prosenttia tulevalla rahoituskehyskaudella.

Asiakirjat

Asiakirja 11137/20, 28.9.2020

Eurooppa-neuvoston päätelmät EUCO 10/20, 21.7.2020

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Juha Parantainen, liikenne- ja viestintäministeriö, juha.parantainen@lvm.fi, puh. 0295 342 383 (liikenne)

Maija Ahokas, liikenne- ja viestintäministeriö, majja.ahokas@lvm.fi, puh. 0295 342 390 (digitaali-ala)

Maria Kekki, työ- ja elinkeinoministeriö, maria.kekki@tem.fi, puh. 0295 047 108 (energia)

Markus Wahlstein, puolustusministeriö, markus.wahlstein@defmin.fi, puh. 0295 140 025 (sotilaallinen liikkuvuus)

EUTORI-tunnus

EU/2018/1233

Liitteet**Viite**

Asiasanat Hoitaa	TEN-hankkeet, yleiseurooppalaiset verkostot LVM, TEM, VM
Tiedoksi	ALR, EUE, LIIVI, OM, UM, VAYLA, VNK, VTV
